

GÈNERES DRAMÀTICS

En el teatre llatí hi ha diversos gèneres que van tenir un desenvolupament i una importància molt desiguals.

atellanae, fabulae praetextae, mimi, fabulae togatae, pantomimi, fabulae palliatae, versus fescennini, tragodiae.

gèneres dramàtics

Fabulae Palliatae	Comèdies amb arguments i personatges grecs, sovint ambientades a Atenes. Els actors anaven coberts amb el pallium, un mantell d'origen grec.
Fabulae togatae	Comèdies, a imitació de les gregues, però amb argument i personatges llatins, ambientades a Itàlia. Els actors anaven vestits amb la toga pura.
Tragodiae	Tragèdies clàssiques, d'argument i personatges inspirats en les obres dels grans autors tràgics grecs.
Fabulae praetextae	Tragèdies amb argument i personatges romans, en les quals els actors es vestien amb la toga praetexta

representacions escèniques de caràcter menor

Versus fescemini	Grolleres improvisacions burlesques en vers, que combinaven dansa, música i cant. Solien recitar-se en els casaments.
Pantomimi	Representacions curtes i senzilles on tenien una gran importància els gestos amb què s'escenificaven costums, al·lusions polítiques o sàtires religioses. Les al·lusions eren habitualment sobre temes sexuals.
Atellanae	Representacions breus de caràcter satíricoburlesc que tenien com a finalitat la ridiculització. Els personatges sempre eren els mateixos: Maccus (el ximple) , Bucco (el golafre) , Dossennus (el geperut) i Pappus (el vell)
Mimi	Representacions derivades de les parts cantades de la tragèdia i comèdia. S'hi barrejaven tres elements: el cant, la música i la mímica

TEATRES

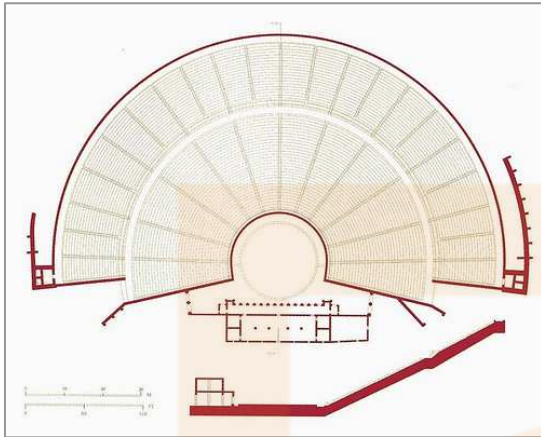
I, fins i tot, un decret del senat va prohibir que ningú, ni a Roma ni a una milla de distància, posés cadires en el teatre ni contemplés els espectacles asseguts. VALERI MÀXIM. 2.4.

Durant cinc-cents cinquanta-vuit anys el senat va assistir als jocs públics, barrejat amb el poble. VALERI MÀXIM, 2,4,3

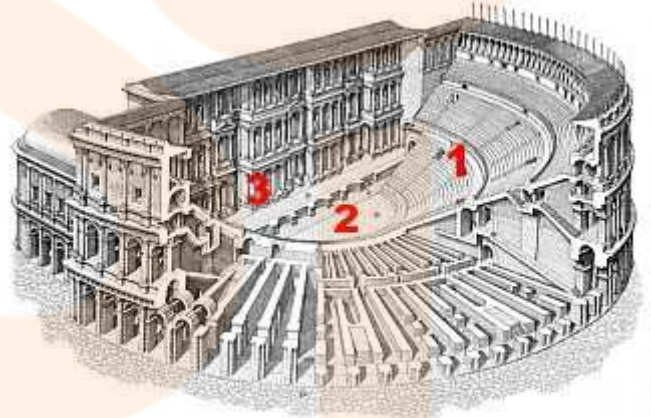
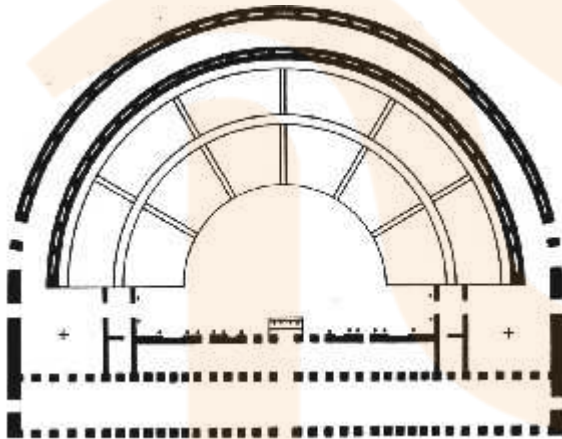
Així doncs, August va fer decretar pel senat que , cada vegada que hi hagués un espectacle públic allí on fos, la primera fila de banc estigués reservada per als senadors..... Va separar els soldats del poble. Va assignar uns graons especials per als plebeus casats, uns altres per als joves que vestien la pretexta i al seu costat els seus preceptors, i va establir que cap plebeu de baixa estofa s'assegués als sectors del mig. A les dones,... els va concedir veure l'espectacles des de les grades superiors i soles.... Amb tot, en els espectacles d'atletes va excloure la presència femenina. SUETONI, Vida d'August 44 2-5

Però vet aquí que per tota la càmara puja una altra munió tan nombrosa com la que està asseguda, notable per la seva bellesa, ben vestida. Els uns sostenen paneres i tovallons blancs i menjars exquisits, els altres serveixen vi ranci a dojo. ESTACI, Silves 1, 6, 27

El teatre grec

El teatre romà

A partir d'aquestes imatges, esmenteu les principals diferències entre els teatres grecs i els romans

FABULA PALLIATA

1. PALLIUM	A. Barreja d'elements de diferents obres
2. DIVERBIA	B. Mantell grec
3. CANTICA	C. Part parlada amb diàlegs i monòlegs
4. COMÈDIA NOVA	D. Prendre una comèdia grega com a model
5. CONTAMINATIO	E. Part recitada amb acompanyament musical
6. IMITATIO	F. Darrer període de la comèdia grega

PLAUTE

Registre vulgar

BIOGRAFIA

Les dades que tenim sobre la vida de Plaute, les seves activitats i fins i tot el seu nom són escasses i confuses. Malgrat això, segons els estudiosos, el seu nom era Titus Maccius Plautus i va néixer a Sarsina poc abans del 250 aC. Sembla que va anar a Roma de jove, on es dedicà al món del teatre i formà part d'una companyia de còmics. Amb els diners que va guanyar amb el teatre, va decidir dedicar-se al comerç, però el seu negoci fracassà i s'arruïnà, fins al punt de veure's obligat a treballar en el molí del seu creditor. Després d'aquest període de penúries, aprofitant els seus coneixements teatrals, es dedicà a escriure i representar les seves obres, fins a l'any 184 aC, en què, segons diuen, morí.

Epitafi de la tomba de Plaute d'acord amb el que ens ha transmès Aulus Gel·li (I dC)

*Postquam est mortem aptus Plautus, Comoedia luget,
Scaena est deserta, dein Risus, ludus locusque
Et Numeri innumeri simul omnes conlacrimarunt*

ARGUMENTA

Els arguments i les situacions estan marcadament tipificades

A partir dels arguments d'algunes de les obres de Plaute, marqueu quines definicions fan referència a la comèdia d'aquest autor

- Comicitat en les situacions que planteja, fonamentada en un moviment escènic exagerat i en ús llampant del vestuari i de la tramoia teatral.
- És una sàtira dels temes de més actualitat : la guerra, els tribunals de justícia, els polítics corruptes, els déus, els poetes, el sistema educatiu....
- És una barreja de farsa i de sàtira. Es caracteritza per una intenció crítica, satírica i, de vegades, moralitzadora.
- Totes les comèdies segueixen un fil argumental semblant.
- Són unes comèdies reflexives, perfectament calculades i no deixen via lliure a l'espontaneïtat.
- Les situacions giren entorn d'un embolic que se sol resoldre feliçment, en general, gràcies a la intervenció de l'esclau protagonista.
- Comèdies de caire moralitzant, que podríem qualificar de psicològiques; comèdies reposades amb una estructura formal perfectament acabada: Comoediae statariae (comèdies sense acció)
- Comèdies d'embolic, plenes de força i amb un ritme trepidant: Comoediae motoriae (comèdies esbojarrades)

DRAMATIS PERSONAE

Els personatges canviaven a cada obra, si bé eren estereotipats.

Els protagonistes

SENEX	Home gran obsesionat amb diners, dones i sexe
MATRONA	Mare família autoritària
ADULESCENS	Noi jove innocent
VIRGO	Noia jove innocent
SERVUS	Esclau rebel llest
MERETRIX	Prostituta llesta

Secundaris

MILES	Soldat fort i valent
PARASITUS	Esclau obedient poc intel·ligent
FAENERATOR	Prestamista
LENO	Proxeneta

SERMO VULGARIS

El gran mèrit de Plaute no es troba tant en l'argument de les seves obres, en els personatges o en les innovacions, sinó en el llenguatge que utilitza, viu, ric, expressiu, ple de jocs de paraules, equívocs, paròdies, contrasentits, grolleries.....

Si les muses parlessin llatí, triarien la parla de Plaute. CICERÓ

Marqueu en el text llatí alguns exemples dels elements propis del **sermo vulgaris**: Interjeccions, Insults, Expressions grolleres, Interpel·lacions, Jocs de paraules, Sincretisme (pèrdua de sons o síl·labes), Exclamacions, Imperatius

GR Exi e culina sis foras, mastigia,
 qui mi inter patinas exhibes argutias.
 egredere, erilis permities, ex aedibus.
 ego pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.
 exi, inquam, nidor, e culina. quid lates?
TR quid tibi, malum, hic ante aedis clamitatio?
 an ruri censes te esse? abscede ab aedibus.
 abi rus, abi diirecte, abscede ab ianua.
 em, hocine volebas? **GR**. Perii. cur me verberas?
TR. Quia vivis. **GR**. Patiar. sine modo adveniat senex.
 sine modo venire salvom, quem absentem comes.
TR. Nec veri simile loquere nec verum, frutex,
 comesse quemquam ut quisquam absentem possiet.
GR. Tu urbanus vero scurra, deliciae popli,
 rus mihi tu obiectas? sane hoc, credo, Tranio,
 quod te in pistrinum scis actutum tradier.
 cis hercle paucas tempestates, Tranio,
 augebis ruri numerum, genus ferratile.
 nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
 corrumpe erilem adolescentem optimum;
 dies noctesque bibite, pergraecamini,
 amicas emite liberate, pascite
 parasitos, obsonate pollucibiliter.
 haecine mandavit tibi, quom peregre hinc it, senex?
 hocine modo hic rem curatam offendet suam?
 hocine boni esse officium servi existumas,
 ut eri sui corrumpat et rem et filium?
 nam ego illum corruptum duco, quom his factis studet;
 quo nemo adaeque iuventute ex omni Attica
 antehac est habitus parcus nec magis continens,
 is nunc in aliam partem palmam possidet.
 virtute id factum tua et magisterio tuo.
TR. Quid tibi, malum, me aut quid ego agam curatio?
 an ruri quaeso non sunt, quos cures, bovis?
 lubet potare, amare, scorta ducere.
 mei tergi facio haec, non tui fiducia.
GR. Quam confidenter loquitur. **TR**. At te Iuppiter
 dique omnes perdant, fu, oboluisti alium.
 germana inludies, rusticus, hircus, hara suis,
 caeno kopron commixte. **GR**. Quid vis fieri?
 non omnes possunt olere unguenta exotica,....

GRUMIÓ: Surt de la cuina, aquí a fora, carn de fuet, que entre cassoles només em demostres les teves argúcies. Surt de la casa, perdició de l'amo. Jo, per Pòl-lux que, com hi ha món, em prendré una bona revenja de tu quan siguis al camp. Surt, et dic, si no vols rebre! Per què t'amagues?

TRANIÓ: Què són aquests crits teus, desgràcia, aquí davant de casa! Potser penses que ets al camp? Ves-te'n d'aquesta casa! Passa cap al camp, vés que et pengin! Passa cap al camp, vés que et pengin! Aparta't de la porta! Té! És això el que volies?

GRUMIÓ: Sóc home mort! Per què m'apallisses?

TRANIÓ: Justament perquè ets viu!

GRUMIÓ: Prenguem paciència. Però espera que torni el vell. Espera només que arribi sa i estalvi aquell a qui estàs escurant, aprofitant que no hi és....

TRANIÓ: El que dius ni és la veritat ni s'hi assembla, soca! Com es pot escurar algú que no hi és?

GRUMIÓ: Tu, un vilatà pixapolit de veres, que fa les delícies del populatxo, tu em tires per la cara el camp? Segurament, Tranió ho fas perquè saps que ben aviat seràs conduït al molí. Per Hèrcules que d'aquí a poc temps, Tranió, vindrà a augmentar les nostres files en el camp, carn de grillons. Ara, mentre et plagui i puguis, mama, llença la casa per la finestra, malmena el jove fill de l'amo, que és excel·lent. Beveu dia i nit, viviu com els grecs, compreu-vos amigues i doneu-los la llibertat, engreixeu els paràsits, compreu queviures a dojo.... Això et va encomanar el vell, quan se'n va anar a l'estranger? Així d'atès trobarà el seu patrimoni? Creus que és aquest el deure d'un bon esclau, arruïnar el patrimoni i el fill del seu amo? Perquè jo, el fill, el dono per perdut des que només s'interessa a fer això. Abans de tot el jovent de l'Àtica ningú no era tingut per tan estalviador ni per més moderat; ara, s'emporta la palma en tot el contrari. I això, gràcies als teus mèrits i al teu mestratge.

TRANIÓ: A tu, desgràcia, què t'importa la meva persona o el que jo faci? Digue'm, és que al camp no hi ha bous per ocupar-te'n? A mi, m'agrada trincar, cardar, emportar-me putes a casa. I ho faig arriscant-hi la meva pell, no pas la teva.

GRUMIÓ: Quina barra té de parlar així!

TRANIÓ: Alto! Que Júpiter i tots els déus et perdin! Puah! Fas pudor d'alls, ronya pura, aixafaterrossos, boc, cort de porcs, fang barrejat amb merda!

GRUMIÓ: Què vols fer-hi? No tothom pot fer olor de perfums exòtics com tu....

Expresseu de manera més formal el text marcat

Marqueu aquells elements que donen ritme a un text:

exclamacions, oracions complexes, oracions simples, proposicions coordinades, proposicions subordinades, interrogatives indirectes, interrogatives directes, monòleg, diàleg, abundància d'adjectius, abundància de verbs, complements circumstancials, aposicions, imperatius, polisíndeton, asíndeton.

TEXTOS

Periplectomen es vanta del seu comportament als banquets

Neque ego umquam alienum scortum subigito in convivio
 Neque praeripio pulpamentum neque praevorto poculum
 Neque per vinum umquam ex me exoritur discidium in convivio.
 Si quis ibi est odiosus, abeo ad domum, sermonem segrego;
 Venerem, amorem, amoenitatemque accubans exerceo.

PLAUTE, *Miles Gloriosus*, 650-654

El paràsit Artotrogus adula Pírgopolinices, el soldat fanfarró

PIRGOPOLINICES: Ecquid meministi? ARTOTROGUS: Memini: centum in Cilicia
 et quinquaginta, centum in Scytholatronia,
 triginta Sardos, sexaginta Macedones
 sunt homines quos tu occidisti uno die.
 PIRGOPOLINICES: Quanta istaec hominum summa est? ARTOTROGUS: Septem milia.
 PIRGOPOLINICES: Tantum esse oportet. Recte rationem tenes.

PLAUTE, *Miles Gloriosus*, 42-47

TERENCI

Registre col·loquial estàndard

BIOGRAFIA

Segons els historiadors antics, Publius Terentius Afer -en català Publi Terentius Africa - va néixer a Cartago l'any 195 (o el 184). El seu sobrenom, Afer, que es donava als africans, recorda el seu origen.

Terenci fou fet esclau quan encara era un infant. Aviat fou venut o regalat al senador romà Publi Terenci Lucà. Gràcies al seu talent i a la seva bellesa, que impressionaren fortament el seu mestre, va rebre una educació de persona lliure i fou ràpidament alliberat. Aleshores prengué els noms del seu antic amo, com era costum entre els lliberts. Va tenir una filla que va casar-se amb un cavaller romà.

Acol·lit dins l'alta societat aristocràtica, Terenci fou protegit pels Escipió, el "cercle" dels quals comprenia Publi Corneli Escipió Emilià, Gai Leli el Sabí, Luci Furi Filus... Terenci va ser acusat fins i tot de no ser el veritable autor de les seves comèdies que, en realitat, haurien estat escrites per els Escipions.

Escrigué obres més literàries que centrades en la representació, dirigides a un públic frisós d'hel·lenisme, és a dir, que admirava el món grec, la seva cultura, la seva forma de viure, el seu humanisme. En el segle II aC, la intel·lectualitat romana començarà a quedar enlluernada pel pensament, el luxe i l'opulència orientals i anirà bandejant l'austeritat i el *mos maiorum* dels primers temps. Com dirà Horaci segle I i mig després: "Grècia, una vegada conquerida, conquerí el seu ferotge vencedor i introduí les seves arts en un Laci de camperols".

Podem datar les 6 comèdies de Terenci entre el 166 i el 160 aC gràcies a les *didascalíes*, a la seva *vita* (l'única d'un poeta llatí arcaic que ens ha sobreviscut) i als pròlegs. La seva carrera fou molt breu. Després d'haver presentat les seves comèdies a Roma, el 160 aC va partir cap a Grècia per cercar-hi motius d'obres inèdites. Allí traduí, sembla, 108 comèdies del comediògraf atenès   . Però a partir de l'any 159 aC, quan decidí tornar de Grècia, en perdem el rastre. La seva vida sembla interrompre's en aquell moment, quan tenia 37 o 26 anys. S'han formulat dues tesis:

- Terenci hauria mort a un naufràgi, a la badia de Leucata.
- Terenci, desesperat per la pèrdua de les obres al naufragi, hauria mort d'aflició a Stymphale, a Arcàdia.

OPERA

Es conserven sis comèdies de Terenci, que s'estudiaren a les escoles fins al final de l'Imperi. De totes elles, només *L'Eunuc* i *Phormio* gaudiren d'una certa popularitat.

Emparella el títol llatí i català de les obres de Terenci:

Títols en llatí	Títols en català
1. <i>Andria</i>	1.
2. <i>Eunuchus</i>	2.
3. <i>Hecyra</i>	3.
4. <i>Heautontimoroumenos</i>	4.
5. <i>Phormio</i>	5.
6. <i>Aldephi (Adelphoe)</i>	6.

El turmentador de si mateix // Els germans // Formió // L'eunuc // La dona d'Andros // La sogra

SERMO FAMILIARIS

La llengua emprada per Terenci és, comparada amb la de Plaute, prou elegant i refinada, ja que els personatges fan servir el registre col·loquial propi de les classes altes de la societat.

Autor:	Autor:
<p>EUCLIÓ: Surt d'aquí, et dic! Apa, surt! Per Hèrcules, que sortiràs d'aquí, tu que xafardeges pertot arreu amb els teus ulls espietes.</p> <p>ESTÀFILA: Però per què em pegues, desgraciada de mi?</p>	<p>MICIÓ: Ésquinus aquesta nit no ha tornat del seu sopar, ni ell ni cap dels nois esclaus que han sortit a buscar-lo... I jo, perquè el meu fill no ha tornat, quines coses penso i quines idees em fan estar amb ànsia!</p>

QUEREA: Feliç l'eunuc, que va regalat en aquesta casa!

PARMENÓ: Per què?

QUEREA :I m'ho preguntes? A prop seu veurà sempre a casa una altra esclava de bellesa insuperable, li parlarà, estarà amb ella sota un mateix sostre, de vegades menjarà amb ella, de tant en tant dormirà al seu costat

PARMENÓ: I si tu mateix et convertissis ara mateix en l'afortunat?

QUEREA: Com, Parmenó? Contesta'm

PARMENÓ: Agafa els seus vestits.

QUEREA: Els seus vestits? I després, què?

PARMENÓ: T'hi duré en lloc seu....

QUEREA: T'escolto !

PARMENÓ: Fruiràs d'aquelles delícies que suara li atribueix: menjaràs amb ella, estaràs al seu costat, la tocaràs, hi jugaràs, dormiràs a prop d'ella. Perquè d'altra banda, cap d'elles no et coneix ni sap qui ets. I a més, amb la teva car i la teva edat, és fàcil que puguis passar per un eunuc.

QUEREA: Has parlat molt bé: no he vist mai donar un consell millor. Vinga, entrem cap a dins de seguida. Vesteix-me, emporta-te'm i condueix-m'hi tan de pressa com puguis.

Com seria el fragment marcat si l'hagués escrit Plaute?

MORALITZADOR

Proverbis sorgits de les obres de Terenci

1. Audentes fortuna adiuvat	a) En tant que home, no hi ha res dels homes que se m'escapi
2. Homo sum, humani nihil a me alienum puto	b) Les dones són un mal necessari
3. Mulier malum necessarium est	c) No hi ha res nou sota la capa del sol
4. Quot homines, tot sententiae	d) Qui no arrisca, no pisca
5. Nullum est iam dictum quod non dictum sit prius	e) Tants caps, tants barrets

PLAUTE-TERENCI

Col·loca en la columna que correspongui cadascuna de les expressions següents, de manera que obtinguis un quadre-resum de les característiques principals dels dos comediògrafs estudiats

Acció inconnexa

Acció travada

Comèdia d'embolic

Comèdia psicològica

Comèdies desenfrenades

Comèdies pausades

El *seruus* és el protagonista

Els personatges principals són els joves

L'objectiu és divertir els espectadors

L'objectiu és educar els espectadors

Llatí depurat

Manca de *uis comica*

Menyspreu pel món grec

Molta *uis comica*

Preeminència dels *cantica*

Preeminència dels *diuerbia*

Sermo vulgaris

Valoració del món grec

PLAUTE	TERENCI

Terenci, i en menor mesura Plaute i el tragediògraf Sèneca, són considerats els pares del teatre de l'època moderna. Tant Shakespeare com Molière van llegir i imitar els dos dramaturgs romans: La comèdia dels errors de Shakespeare s'inspira directament en Els germans Menecmes de Plaute; l'Avar de Molière ho fa amb La comèdia de l'olla i L'escola de marits amb Els germans de Terenci